

Одарченко Вероніка Ігорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки, психології та
менеджменту,

Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1268-0309>

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті наведено теоретичне обґрунтування моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників у комунальних закладах вищої освіти. Автором, на основі узагальнення наукових джерел охарактеризовані поняття «модель» та «моделювання». З'ясовано підходи та принципи побудови моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників; охарактеризовано структурні підсистеми моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунальних закладів вищої освіти.

Ключові слова: модель, моделювання, управління, професійний розвиток, науково-педагогічні працівники.

Актуальність теми дослідження. На даний момент система вищої освіти України знаходиться в стадії реформування, що позначається на збільшенні кількості проблем й питань над вирішенням яких доводиться працювати ЗВО. Загалом, це нові запити, остаточні відповіді на які неможливо дати без попереднього досвіду, а це напряду ускладнює управлінську діяльність. Постає завдання – охарактеризувати супровід

управлінської діяльності з метою підвищення ефективності системи професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Мета статті – теоретичне обґрунтування моделі управління професійним розвитком науково -педагогічних працівників комунальних закладів вищої освіти (КЗВО).

Завданням дослідження є виокремлення та характеристика складових частин моделі управління професійного розвитку науково-педагогічних працівників КЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про, що сучасні науковці приділяють значну увагу проблемам удосконалення системи управління професійним розвитком працівників (Н. Алексєєва, Л. Безтелесна, Т. Борова, Г. Єльнікова, Б. Камінський, Н. Мажник, Л. Петриченко та ін.). Управління формуванням професійної компетентності науково-педагогічних працівників детально охарактеризовано в дослідженнях Н. Бібік, О. Гура, І. Драч, О. Локшина, О. Овчарук, О. Савченко, О. Пометун та ін. В своїх наукових працях О. Бабакіна, С. Ланська, Т. Сорочан, А. Харківська, А. Чаговець та ін. висвітлюють безперервність професійного розвитку працівників як одного з чинників соціально-економічного розвитку регіону. Пропозиції щодо сучасних варіантів стимулювання до професійного розвитку науково-педагогічних працівників в своїх роботах розкривають О. Герасименко, Н. Горобець, В. Гуменюк, Т. Затонацька та інші.

Проте, питання створення науково обґрунтованої моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО не достатньо представлені в науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. В останнє десятиліття в педагогічних роботах усе більшого поширення набувають дослідження, пов'язані з моделюванням понятійних, процесуальних, структурних і концептуальних характеристик та окремих аспектів навчання й виховання. Тому розробка та

обґрунтування педагогічної моделі вимагає насамперед термінологічної визначеності.

У рамках дослідження з метою відтворення характерності управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО використано метод моделювання з метою пізнання характерних ознак об'єкта через побудову моделі.

Поняття «моделювання» розглядається в наукових колах як дослідження об'єктів, систем, явищ, процесів через побудову і вивчення їх моделей [2, с.535].

В літературі на даний час існує велика кількість формулювань поняття «модель», але жодне з них повністю не обґрунтовує сутність даної категорії. Розглянемо окремі з наявних нині.

«Модель» (лат. *modulus* – міра, ритм, такт) – «зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт» [1, с.683].

Великий тлумачний словник сучасної української мови поняття «модель» розглядає як зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта та використовується для одержання нових знань про об'єкт [2, с.381].

Як зазначається у Вільній енциклопедії «Вікіпедія» «модель – система дослідження яка дає уявлення про іншу систему, представлення деякого іншого процесу, побудови чи концепції оригіналу» [6].

На думку Т. Гуменюк моделі «є способом організації практичних дій, способом представлення як би зразково правильних дій та їх результатів, тобто є робочим поданням майбутньої системи» [4, с.68].

За Г. Єльніковою, В. Масловим, О. Зайченко «модель -це суб'єктивне відтворення у свідомості людини (групи людей) та зовнішнє відображення різними способами та формами найістотніших ознак, рис і якостей які властиві конкретному об'єкту або процесу, які об'єктивно йому (об'єкту)

притаманні і дають загальну уяву про феномен, що нас цікавить чи його окремі складники» [5, с.180].

В роботі «Елементи комп'ютерного моделювання» І. Теплицький охарактеризовує модель як «матеріальний об'єкт або мислено уявлюваний об'єкт, який в процесі пізнання (вивчення) замінює собою реальний об'єкт-оригінал, і при цьому зберігає деякі важливі для даного дослідження риси оригіналу» [9, с.44].

В. Вітлінський під моделлю розуміє «образ реального об'єкта (процесу) в матеріальній чи ідеальній формі (тобто такий, який описано знаковими засобами певною мовою), що відображає суттєві властивості модельованого об'єкта (процесу) й заміщує його в ході дослідження й управління» [3, с.101].

Ми погоджуємося з науковцем Н. Хараджяном, що характеризує «модель як специфічну, якісно своєрідну форму, і, одночасно як засіб наукового пізнання, а моделювання – як процес, що виступає в особливій форма опосередкування, коли дослідник ставить між собою і об'єктом, що його цікавить, деяку проміжну ланку – модель» [10, с. 112].

В педагогічному словнику визначено декілька видів моделей. Основними вважають:

- 1 – натуральні, де самотутня та сконструйована модель є однаковими;
- 2 – фізичні, коли модель та об'єкт, який аналізують мають схожі фізичні властивості;
- 3 – аналогові, за своєю будовою мають різну фізичну природу та їх можна охарактеризувати тотожними математичними рівняннями;
- 4 – знакові, це знакові нариси (схеми, графіки, креслення, математичні вирази, формули);
- 5 – математичні, базуються на знанні та використанні законів математики та логіки.

Зазначимо, що моделі педагогічного напрямку співвідносять з третім та четвертим типом [8, с.301].

На думку науковиці А. Харківської модель «має реалізовувати визначені цілі. Цілі управління – це результат досліджень і передбачень, початковий варіант рішення, в якому потрібно враховувати можливості системи. Вони мають відповідати таким вимогам: прагматичність, орієнтація на високий результат, наукова обґрунтованість, інноваційність, погодженість, досяжність – це означає, що в цілях мають бути враховані об'єктивні закони розвитку зовнішнього та внутрішнього середовища та об'єкта управління, що слід розглядати у взаємозв'язку та взаємодії» [11, с.4]. Визначені цілі реалізації педагогічної моделі є запорукою отримання об'єктивного результату наприкінці дослідження.

Процес моделювання можна розглядати як створення неприродних ситуацій, в основі яких є ті ж самі зв'язки, що і в реальній проблемі, та оціночні показники, що ми отримали в блоках моделі, можна перенести в природні обставини [8, с.302].

Отже, погоджуємося з думкою Т. Погорелової, що моделювання дає змогу вивчати певні загальні закономірності, а модель – є помічником при роз'ясненні отриманих даних, навіть при не розробленості теорії, як метод управлінської та пізнавальної діяльності, який уможливорює доступний аргументований опис сутності окремого явища в модельному уявленні [7, С.66].

Отже, при розробці моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО зважаємо на те, що повинна дотримуватися система цілісності та єдності всіх її компонентів.

Проведений теоретичний аналіз дав змогу визначати структурні підсистеми моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунальних закладів вищої освіти.

До складу розробленої нами педагогічної моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунальних закладів вищої освіти входять концептуально-цільова, теоретико-

методологічна, змістовно-функціональна та діагностико-результативна підсистеми (рис. 1.).

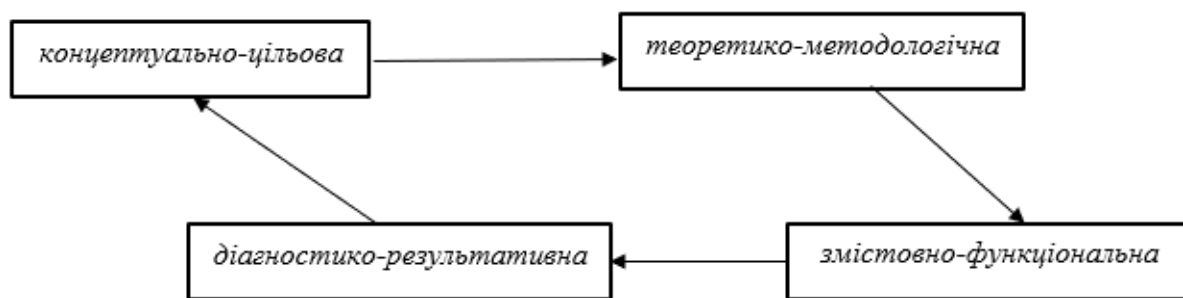

Рис. 1. Структурні підсистеми моделі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунальних закладів вищої освіти.

Концептуально-цільова підсистема. У рамках дослідження в блоці розкривається цілі та завдання управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунальних закладів вищої освіти, нормативно-правові аспекти, соціальне замовлення.

В межах моделі – ціль характеризуємо як підвищення результативності управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО. Для реалізації мети визначаємо соціальне замовлення як професійний розвиток науково-педагогічних працівників КЗВО, система управління якого базується на діючих нормативно-правових актах.

Теоретико-методологічна підсистема. Включає в себе обґрунтування визначених теоретико-методологічних підходів, принципів та закономірностей управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО.

На основі аналізу наукових джерел та узагальнення окремих теоретичних положень та педагогічних концептуальних стратегій, що являють собою методологічну основу дослідження визначено основні методологічні підходи: системний, синергетичний, стратегічний, інтеграційний, інноваційний, мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний, андрагогічний, компетентнісний, гуманістичний, особистісно орієнтований,

аксіологічний, акмеологічний, централізований, децентралізований, регіональний.

В межах визначеної моделі до основних принципів управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО віднесено: науковість; системність та цілісність; наступність та перспективність; адаптивність; академічна свобода та професійна мобільність; демократизація; партисипативність; навчання впродовж життя; розвиток професійно-педагогічної самотворчості; індивідуалізація; детермінованість концепції розвитку КЗВО пріоритетами програми розвитку освіти регіону; гнучкість планування «горизонтальним та вертикальним професійним розвитком науково-педагогічних працівників»; прозорість та відкритість співпраці регіону та КЗВО; мотивація «горизонтального та вертикального професійного розвитку науково-педагогічних працівників».

Змістовно-функціональна підсистема. Складається з об'єктів та суб'єктів, структури, функцій, методів, форм та засобів управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО.

Діагностико-результативна підсистема, що містить в собі розроблені показники, критерії та рівні управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО.

Висновки. Отже, модель управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО являє собою структуровану систему підходів. Головною ідеєю моделі є поступовість та оковид концептуально-цільової, теоретико-методологічної, змістовно-функціональної та діагностико-результативної підсистем. Визначена модель уможливилює вияв сутнісних характеристик процесу управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО. Результатом впровадження означеної моделі має стати позитивна динаміка професійного розвитку науково-педагогічних працівників.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел ; з дод., допов. та CD. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. В.Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 408 с.
4. Гуменюк Т. Б. Моделювання в педагогічній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. 13 : Проблеми трудової та професійної підготовки. 2010. Вип. 7. С.66-72.
5. Єльнікова Г. В., Зайченко О. І., Маслов В. І. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти : монографія. Чернівці : Книги, 2010. XXI. 460 с.
6. Модель. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія* : Веб-сайт. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C> .
7. Погорєлова Т. Ю. Модель управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Сер.: Педагогічні науки: реалії та перспективи 2018. Вип. 65. С.65-69.
8. Семенова О. В. Педагогічне моделювання: функції та складові. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. 2015. Вип. 3. С. 299-305.
9. Теплицький І. О. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін засобами комп'ютерного моделювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкаський нац. ун-т. імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2013. 314 с.
10. Хараджян Н. А. Педагогічні умови підготовки фахівців з економічної кібернетики засобами комп'ютерного моделювання : дис. ...

канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкаський нац. ун-т. імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2010. 287с.

11. Харківська А.А. Моделювання управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. Вип. 10. 9с.

Referens

1. Busel V.T. (Eds.). (2007). *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy* (z dod., dopov. ta SD). Irpinj : VTF «Perun» [in Ukrainian].

2. Busel V.T. (Eds.). (2005). *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy* (z dod. i dopov.) Irpinj : VTF «Perun»[in Ukrainian].

3. Vitlinsjkyj V. V. (2003). *Modeljuvannja ekonomiky : navch. posibnyk*. Kyjiv : KNEU [in Ukrainian].

4. Ghumenjuk T. B. (2010). *Modeljuvannja v pedaghoghichnij dijalnosti. Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Draghomanova*, 13, Problemy trudovoji ta profesijnoji pidghotovky, 7, 66-72 [in Ukrainian].

5. Jeljnykova Gh. V., Zajchenko O. I., & Maslov V. I. (2010). *Teoretychni i metodychni zasady modeljuvannja fakhovoji kompetentnosti kerivnykiv zakladiv osvity : monohrafija*. Chernivci : Knyghy [in Ukrainian].

6. Modelj. Vikipedija. Viljna encyklopedija. Retrieved from : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C>

7. Poghorjelova T. Ju. (2018). *Modelj upravlinnja procesom formuvannja profesijnoji vidpovidalnosti majbutnikh menedzheriv. Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Draghomanova. Pedaghoghichni nauky: realiji ta perspektyvy*, 65, 65-69 [in Ukrainian].

8. Semenova O. V. (2015). *Pedaghoghichne modeljuvannja: funkciji ta skladovi. Naukovi zapysky Berdjansjkogho derzhavnogho pedaghoghichnogho universytetu. Pedaghoghichni nauky*, 3, 299-305 [in Ukrainian].

9. Teplycjkyj I. O. (2013). *Pedagoghichni umovy profesijnoi pidgotovky majbutnikh uchyteliv pryrodnycho-matematychnykh dyscyplin zasobamy komp'juternogho modeljuvannja*. Extended abstract of candidate's thesis. Cherkasy [in Ukrainian].

10. Kharadzhjan N. A. (2010). *Pedagoghichni umovy pidgotovky fakhivciv z ekonomichnoji kibernetiky zasobamy komp'juternogho modeljuvannja*. Extended abstract of candidate's thesis. Cherkasy [in Ukrainian].

11. Kharkivsjka A.A. (2013). Modeljuvannja upravlinnja innovacijnym rozvytkom pedagoghichnogho VNZ. *Teorija ta metodyka upravlinnja osvitoju*. 10. 9 [in Ukrainian].

Odarchenko Veronika,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the
Department of Pedagogy, Psychology and Management,
Management, Municipal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical
Academy" of Kharkiv Regional Council, Ukraine

Abstract. The article presents a theoretical substantiation of the model of management of professional development of research and teaching staff in municipal higher education institutions. Based on the generalization of scientific sources, the author characterizes the concepts of "model" and "modeling". The approaches and principles of building a model for managing the professional development of scientific and pedagogical workers are clarified; the structural subsystems of the model for managing the professional development of scientific and pedagogical workers of municipal higher education institutions are characterized.

Keywords: model, modeling, management, professional development, research and teaching staff.